

IMIONA I NAZWISKA CZŁOWIEKA
JAKO ELEMENTY BEZPIECZEŃSTWA
PERSONALNEGO

NAMES AND SURNAMES AS ELEMENTS
OF PERSONAL SECURITY

WOJCIECH M. HRYNICKI
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego
i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie

ABSTRACT

1. Objective

The objective of the article is to indicate that names and surnames are essential elements of personal security. The security which is subjectively determined by both environmental (intentional and non-intentional), and internal (emotional, spiritual, psychological and mystical) factors. Through the analysis of individual cases the author tries to prove that the choice of name as well as the change of name or surname are determined not only by environmental factors (such as good associations and the need for acceptance) but also by strictly internal ones (such as religious or family aspects, or the need for respect).

2. Introduction

Security is an overriding human need and as such determines other human needs and motives for actions taken. It occurs not only in a negative form,

manifested by a lack of threats which determines normal social development in accordance with principles of social coexistence, but also in a positive form, which in turn is manifested by the ability to develop optimum developmental conditions which ensure the fulfilment of a wide scope of social needs. Today's understanding of security, apart from the objective dimension, must respect the subjective measure, which implies the notion of personal security, the level of which depends on environmental factors (both intentional and non-intentional ones) and internal factors, including spiritual, psychological, emotional, intuitive, health and mystical ones. Names and surnames become one of the indicators and elements of personal security.

3. Methodology

The author identifies names and surnames as elements of personal security, following views about it, and in this scope applies the intuitive method. It is also necessary to analyse individual legal acts relating to the giving of names and the changing of names or surnames, and to this end the author uses the formal and legal method. All conclusions are based to a great extent on the author's own research conducted for the years 2012-2015, which in turn is connected with the use of both the survey method and the interview method, as well as the statistical method. The surveys conducted concern the motives for naming children by parents, and the interviews were carried out in 84 registry offices in Poland (in the largest cities in Poland, according to the number of population).

4. Conclusions

The author proves that names and surnames are an important indicator and element of personal security. The process of giving names and changing names and surnames is related to the subjective understanding of security. He concludes that both environmental factors (intentional and non-intentional) and strictly internal ones (spiritual, emotional and mystical) have a significant influence on the decisions to choose or change a name or surname. The factors often occur at the same time and constitute a specific kind of implication of interrelated causes.

Key words: security, elements of security, personal security, names and surnames

ABSTRAKT

1. Cel

Celem artykułu jest wskazanie imion i nazwisk człowieka jako koniecznych elementów bezpieczeństwa personalnego. Tego bezpieczeństwa, które w wymiarze subiektywnym determinowane jest zarówno czynnikami środowiskowymi (intencjonalnymi i nieintencjonalnymi), jak i wewnętrznymi (emocjonalnymi, duchowymi, psychicznymi, mistycznymi). Poprzez analizę poszczególnych przypadków autor stara się udowodnić, że wybór imienia oraz zmiana imienia lub nazwiska determinowane są zarówno czynnikami środowiskowymi (jak dobre skojarzenia i potrzeba akceptacji), jak i ściśle wewnętrznymi (jak względy religijne, rodzinne czy potrzeba szacunku).

2. Wprowadzenie

Bezpieczeństwo jest nadrzędną potrzebą człowieka i jako takie determinuje inne jego potrzeby oraz motywy podejmowanych działań. Występuje nie tylko w ujęciu negatywnym, co przejawia się brakiem występowania zagrożeń determinujących prawidłowy rozwój społeczny realizujący zasady współżycia społecznego, ale także w ujęciu pozytywnym, co z kolei objawia się zdolnością do kształtowania optymalnych warunków rozwojowych, zapewniających realizację szerokiego zakresu potrzeb społecznych. Dzisiejsze pojęcie bezpieczeństwa, oprócz wymiaru obiektywnego, musi respektować wymiar subiektywny, który implikuje pojęcie bezpieczeństwa personalnego, którego poziom uzależniony jest od czynników środowiskowych (zarówno intencjonalnych jak i nieintencjonalnych) oraz czynników wewnętrznych, takich jak duchowe, psychiczne, emocjonalne, intuicyjne, mistyczne, a nawet zdrowotne. Imiona i nazwiska stają się jednym z wyznaczników i elementów tego bezpieczeństwa personalnego.

3. Metodologia

Autor identyfikuje imiona i nazwiska jako elementy bezpieczeństwa personalnego śledząc poglądy na jego temat i w tym zakresie posiłkuje się metodą intuicyjną. Niezbędna jest także analiza poszczególnych aktów prawa odnoszących się do nadawania imion oraz zmiany imion lub nazwisk i na potrzeby tego zabiegu wykorzystuje metodę formalno-prawną. Całość wnioskowań oparta jest w znacznej mierze na badaniach własnych autora przeprowadzonych za lata 2012-2015, co z kolei wiąże

się z wykorzystaniem zarówno metody ankietowej i metody wywiadu, jak i metody statystycznej. Przeprowadzone ankiety dotyczą motywów nadawania imion przez rodziców, z kolei wywiad został przeprowadzony w 84 urzędach stanu cywilnego w Polsce (w największych miastach według liczby mieszkańców).

4. Wnioski

Autor dowodzi, że imiona i nazwiska są ważnym wyznacznikiem oraz elementem pojęcia bezpieczeństwa personalnego. Zarówno proces nadawania imion jak i zmiany imion lub nazwisk człowieka związany jest z wymiarem subiektywnym bezpieczeństwa. Konkluduje, że zarówno czynniki środowiskowe (intencjonalne i nieintencjonalne), jak i *stricte* wewnętrzne (duchowe, emocjonalne, mistyczne) mają istotny wpływ na podejmowane decyzje o wyborze lub zmianie. Często te czynniki występują jednocześnie, stanowiąc swoistego rodzaju implikację wzajemnie przenikających się przyczyn.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, elementy bezpieczeństwa, bezpieczeństwo personalne, imiona i nazwiska

BEZPIECZEŃSTWO I BEZPIECZEŃSTWO PERSONALNE

Choć bezpieczeństwo jest pojęciem wieloznacznym i występującym w wielu obszarach nauki sprowadza się w istocie do stanu bez zagrożeń, który ma umożliwić prawidłowy rozwój społeczny przy założeniu przestrzegania zasad współżycia społecznego. Stwierdzenie to łączy zarówno rozumienie negatywne bezpieczeństwa, jak i pozytywne. W tym pierwszym aspekcie sprowadza się do stanu „braku zagrożeń”¹, z kolei w drugim traktowane jest jako zdolność do kształtowania optymalnych warunków rozwojowych (swobód), zapewniających realizację szerokiego zakresu potrzeb społecznych². Bezpieczeństwo spaja wiele dziedzin życia i wiele dyscyplin naukowych³. Ma charakter multidyscyplinarny, bowiem trudno wyobrazić sobie uprawianie tej nauki bez nauk prawnych, wojskowych, humanistycznych

¹ M. Brzeziński, *Kategoria bezpieczeństwa*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – wybrane zagadnienia*, (red. S. Sulowski, M. Brzeziński), Elipsa, Warszawa 2009, s. 23.

² J. Stańczyk, *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, ISP PAN, Warszawa 1996, s. 10.

³ W. M. Hrynicky, *Ochrona byłych nazistowskich obozów zagłady w aspekcie zagadnienia bezpieczeństwa kulturowego*, *Acta Pomerania* nr 5/2014 (130-145), s. 137.

czy ekonomicznych⁴. Koncepcja pozytywnego rozumienia bezpieczeństwa musi stać się dominująca, a to z tej przyczyny, że życia człowieka nie można sprowadzać do zapewnienia istnienia, ale należy rozpatrywać go w kategoriach dążenia do nieustannego rozwoju poprzez wyznaczanie celów, nadających życiu wartość i sens istnienia⁵.

Zatem bezpieczeństwo należy do elementarnych potrzeb człowieka i jest podstawowym prawem, które sprowadza się do eliminowania sytuacji zagrażających człowiekowi i jego dobrom⁶. Jest jedną z najważniejszych wartości niezbędnych do bytu i normalnego funkcjonowania zarówno jednostki, jak i określonej grupy społecznej. Jest traktowane jako stan pewności, spokoju, zabezpieczenia, braku zagrożenia oraz ochrony przed nim⁷, a także jako gwarancje nienaruszalnego przetrwania danego podmiotu i swobody jego rozwoju⁸. Jednocześnie bezpieczeństwo jest pojęciem, z którego treścią człowiek wiąże swoje nadzieje i na tej podstawie buduje perspektywę własną i swoich najbliższych oraz kategorią, która odnosi się do spraw globalnych, państwowych, lokalnych i osobistych, tworząc bądź ograniczając szanse dla każdego z tych wymiarów⁹. Bezpieczeństwo nie jest stanem homogenicznym czy też dotyczącym wyłącznie egzystencji jednostki albo zbiorowości ludzkich; ma wartość wielorodzajową, o charakterze indywidualnym, społecznym, kulturowym, prawnym, egzystencjalnym, ekonomicznym, politycznym, militarnym, a także psychologicznym i duchowym¹⁰.

Człowiek bytujący w większych lub mniejszych społecznościach poszukiwał bezpieczeństwa nie tylko indywidualnego, ale ogólnogrupowego, które z biegiem czasu przekształcone zostało w bezpieczeństwo

⁴ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 16.

⁵ W. M. Hrynicki, *Potrzeba działań na rzecz bezpieczeństwa kulturowego w aspekcie jego współczesnych zagrożeń*, Kultura bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje nr 20/2015 (219–237), s. 223.

⁶ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu*, Difin, Warszawa 2013, s. 11.

⁷ R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Scholar, Warszawa 2007, s. 27.

⁸ J. Stańczyk, *Współczesn... op. cit.*, s. 19.

⁹ L. Kanarski, B. Rokicki, J. Świniarski (red.), *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne wobec wyzwań współczesnego świata. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej 21 października 1999 roku*, AON, Warszawa 2000, s. 5.

¹⁰ J. Piwowarski, *Fenomen bezpieczeństwa*, Cracow Research Institute for Security & Defence APEIRON, Kraków 2014, s. 71.

publiczne. Tym samym bezpieczeństwo jest wyrazem stosunku zarówno jednego człowieka jak i ogółu społeczeństwa do otaczającego go świata, w której to relacji upatruje się optymalnych warunków nie tylko bytu, ale rozwoju, doskonalenia i samorealizacji. Zatem bezpieczeństwo jest potrzebą wyższą, do której istoty ludzkie dążą, i bez którego nie mogą podejmować działań wykraczających poza potrzeby pierwsze (jedzenie i picie, potrzeby fizjologiczne, seks, sen). Stan ten ważny jest zarówno z punktu widzenia jednostki, jak i zbiorowości, a naczynia tego powiązania ściśle ze sobą kooperują.

Teoria bezpieczeństwa wskazuje jednocześnie na jego aspekty obiektywne i subiektywne. Pierwszy z nich obejmuje rzeczywiste zagrożenia i podlega racjonalnemu osądowi, drugi zaś skupia się na ich psychicznym odbiorze¹¹. Oba te aspekty ściśle ze sobą są powiązane, a to dlatego, że zagrożenie obejmuje sferę świadomości i może być traktowane jako stan psychiczny wyrażający zbiorowe lub indywidualne postrzeżenie i ocenę rzeczywistości lub jej elementów¹². W. Kitler różnicuje z kolei trzy wzajemnie powiązane wymiary bezpieczeństwa: jednostkowy, narodowy oraz międzynarodowy¹³. Ten wymiar jednostkowy, mieszczący się w teorii subiektywnej bezpieczeństwa, stanowi w zasadzie poczucie bezpieczeństwa każdego z obywateli oraz jego ocenę stanu zagrożenia. Wymiar ten warunkowany jest nie tylko czynnikami zewnętrznymi, ale także wewnętrznymi, mającymi swe podłoże w wiedzy człowieka o otaczającym go świecie, doświadczeniu, opinii innych czy indywidualnym sposobie odbierania i przeżywania wszystkiego co go otacza, w tym emocjach.

Subiektywny aspekt bezpieczeństwa czy jego wymiar jednostkowy determinują pojęcie bezpieczeństwa personalnego (osobowego), które identyfikuje czynniki bezpośrednio kształtujące jednostkowe poczucie pewności bytu (trwania). Jak zauważa K. Drabik, bezpieczeństwo personalne określa warunki ciągłości trwania jednostki jako konkretnego indywiduum. Mówi się o bezpieczeństwie przez pryzmat całościowej kondycji fizycznej, psychicznej, duchowej, intuicyjnej podmiotu i stąd wywodzi się poczucie bezpieczeństwa jako subiektywny odbiór konfiguracji warunków

¹¹ J. Prońko, *Bezpieczeństwo państwa – zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, WSA, Bielsko-Biała 2007, s. 7–8.

¹² M. Cieślarczyk, *Niektóre psychospołeczne aspekty bezpieczeństwa, wyzwania, szansa i zagrożenia*, Zeszyty Naukowe AON nr 2/1999, s. 232.

¹³ W. Kitler, *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, MON, Warszawa 2002, s. 15.

życia – pewności trwania bądź zagrożenia¹⁴. Zdaniem S. Kozieja, bezpieczeństwo danego podmiotu jest dziedziną jego aktywności, której treścią jest zapewnianie możliwości przetrwania (egzystencji) i swobody realizacji własnych interesów w niebezpiecznym środowisku, w szczególności poprzez wykorzystywanie szans (okoliczności sprzyjających), stawianie czoła wyzwaniom, redukcjonowanie ryzyka oraz przeciwdziałanie (zapobieganie i przeciwstawianie się) wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla podmiotu i jego interesów¹⁵. Z kolei T. Grabińska przypomina, że bezpieczeństwo jako pojęcie bez odniesienia komu lub czemu ma przysługiwać jest nazwą pustą, bowiem sam źródłosłów „bezpieczeństwo” odnosi go do stanu braku pieczy, czyli braku opieki lub ochrony przed jakimś zagrożeniem. W pierwszym rzędzie idzie o obronę człowieka, a następnie innych dóbr (naturalnych, wytworzonych przez człowieka, społecznych), które, gdy są odpowiednio chronione, służą mu, a gdy nie są – zagrażają mu¹⁶.

Bezpieczeństwo personalne skupia się zatem wokół indywidualnych przeżyć podmiotu w obszarze otaczającego go świata (środowiska bliższego i dalszego). Przeżycia te, kształtując samo bezpieczeństwo, w dużej części będą pokrywać się z przeżyciami (spostrzeżeniami) grupy społecznej (środowiska), w której człowiek ów aktualnie się znajduje, ale w części będą od tej grupy dalekie (niezależne). Związane jest to z tym, że na bezpieczeństwo personalne wpływ ma wiele czynników. Jak jednak zauważa K. Drabik, poziom bezpieczeństwa personalnego uzależniony jest od uwarunkowań tzw. środowiska bezpieczeństwa, tj. otoczenia jednostki, w którym aktualnie się znajduje (...) – ogóle zjawisk, stanów i procesów zachodzących w świecie bytów przyrody, bytów techniki i bytów społecznych, które wpływają pośrednio lub bezpośrednio na jakość egzystencji jednostki i klasyfikowane są w kategoriach wpływów pozytywnych (bezpiecznych) bądź negatywnych (niebezpiecznych). Środowiskowe determinanty bezpieczeństwa personalnego mogą być nieintencjonalne, właściwe zjawiskom przyrodniczym oraz intencjonalne, właściwe

¹⁴ K. Drabik, *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, AON, Warszawa 2013, s. 51.

¹⁵ S. Koziej, *Bezpieczeństwo – istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, *Bezpieczeństwo Narodowe* nr 2/18/2011, s. 20.

¹⁶ T. Grabińska, *Osoba a indywidualizm – kontekst humanistyczny a kontekst społeczny bezpieczeństwa*, [w:] *Bezpieczeństwo personalne a bezpieczeństwo strukturalne III. Czynniki antropologiczne i społeczne bezpieczeństwa personalnego*, T. Grabińska, Z. Kuźniar (red.), Wyższa Szkoła Oficerska Wojska Łądowych, Wrocław 2015, s. 12.

oddziaływaniom kultury¹⁷. Z tezą tą należy zgodzić się, ale i jednocześnie ją uzupełnić. Owszem, poziom bezpieczeństwa personalnego uzależniony jest od czynników środowiskowych (zarówno intencjonalnych jak i nieintencjonalnych), ale nie tylko od nich. Bezpieczeństwo personalne ściśle związane jest bowiem z samym poczuciem bezpieczeństwa, a to z kolei warunkowane jest nie tylko czynnikami środowiskowymi, ale wewnętrznymi, takimi jak duchowe, psychiczne, emocjonalne, intuicyjne. Może też być determinowane stanem zdrowia. Człowiek, który źle się czuje, albo przeżywa określone stany emocjonalne silnie wpływające na jego psychikę, człowiek wyjątkowo smutny, albo nadzwyczaj pobudzony, przy założeniu takich samych czynników środowiskowych, inaczej postrzega bezpieczeństwo lub niebezpieczeństwo, niż człowiek, który w takim stanie aktualnie się nie znajduje. Zatem czynniki środowiskowe mają istotny wpływ na bezpieczeństwo personalne, ale nie jedynie. Jak zauważa J. Koziński, człowiek jest układem poszukującym i przetwarzającym informacje o świecie i własnej osobie. Jego odczuwanie tożsamości zależy nie tylko od informacji napływających ze środowiska zewnętrznego, ale także z wewnętrznych struktur poznawczych oraz zakodowanej w pamięci trwałej wiedzy zdobytej w procesie uczenia się i myślenia¹⁸. Możemy przyjąć, że odczuwanie tożsamości będzie miało taki sam wymiar jak bezpieczeństwo personalne. Z jednej strony odczuwanie tożsamości bowiem tak samo koreluje z czynnikami odśrodkowymi i środowiskowymi jak bezpieczeństwo personalne (poprzez podobny proces uświadamiania sobie tożsamości lub stanu bezpieczeństwa/niebezpieczeństwa), z drugiej strony może być początkowym etapem budowania przez człowieka wniosku o bezpieczeństwie lub jego braku.

J. Borkowski zauważa, że bezpieczeństwo intrapersonalne jednostki jest stanem utrwalonego przekonania, że w jej najbliższym otoczeniu nie występują istotne zagrożenia dla poczucia bezpieczeństwa osobistego (wewnętrznego i zewnętrznego), które mogłyby dysfunkcyjnie wpływać na *status quo* oraz zagrażać tak doniosłym wartościom, jak:

- poczucie tożsamości indywidualnej i społecznej;
- poczucie własnej wartości;
- integralność osobista;

¹⁷ K. Drabik, *Bezpieczeństwo...* op. cit., s. 60.

¹⁸ J. Koziński, *Koncepcja transgresyjna człowieka – analiza psychologiczna*, PWN, Warszawa 1987, s. 249.

- życie, zdrowie i samorealizacja;
- zdolność do rozwiązywania podstawowych problemów życiowych, rodzinnych i zawodowych¹⁹.

Owo wewnętrzne przekonanie może mieć zarówno obiektywne, jak i subiektywne podłoże²⁰. Subiektywne konstruowane jest wyłącznie na przeżyciach wewnętrznych, nierzadko dalekich od postrzeganych obiektywnie (przeżywane emocje, rozterki, radości, stan zdrowia, samopoczucie). Obiektywne z kolei kształtowane jest postrzeganiem zbiorowym sprowadzającym się do wyciągania takich samych wniosków przez jednostkę jak przez większość (wpływy środowiskowe intencjonalne i nieintencjonalne).

IMIONA I NAZWISKA CZŁOWIEKA

Zarówno prawne jak i socjologiczne czy psychologiczne zagadnienia imion i nazwisk człowieka rzadko są związane z naukami o bezpieczeństwie. Dzieje się tak, bowiem po pierwsze zazwyczaj opisuje się bezpieczeństwo w rozumieniu negatywnym (jako relację człowieka lub ludzi do zagrożenia), a po drugie posiadanie przynajmniej jednego imienia i nazwiska wydaje się czymś tak oczywistym, że nie wiąże się tego z pojęciem bezpieczeństwa. Tymczasem należy postawić tezę, że imiona i nazwiska człowieka – jako wyrazy jego tożsamości – są nieodzownym elementem bezpieczeństwa personalnego, tego zbudowanego zarówno na czynnikach środowiskowych (intencjonalnych i nieintencjonalnych) jak i czynnikach *stricte* wewnętrznych (psychicznych, emocjonalnych, duchowych etc.).

Przyjmuje się, że imię jest swoistego rodzaju nazwą własną przypisywaną człowiekowi (identyfikatorem-wołaczem), wyrazem charakteryzującym i indywidualizującym jednostkę w grupie społecznej niewielkich rozmiarów i jednocześnie elementem składowym stanu cywilnego, którego posiadanie jest obowiązkiem administracyjnoprawnym, a także

¹⁹ J. Borkowski, *Poczucie tożsamości jako zmienna warunkująca bezpieczeństwo intrapersonalne*, [w:] *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne wobec wyzwań współczesnego świata. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej 21 października 1999 roku*, L. Kanarski, B. Rokicki, J. Świniarski (red.), AON, Warszawa 2000, s. 136.

²⁰ J. Borkowski, *Bezpieczeństwo personalne i mechanizmy obrony bezpieczeństwa wewnętrznego jednostki ludzkiej*, [w:] *Filozofia bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego*, R. Rosa (red.), Warszawa 1993, s. 327.

uprawnieniem wyrażającym swobodę władzy rodzicielskiej²¹. Potrzebę wyróżnienia i identyfikowania człowieka poprzez nadane mu imię dostrzegano od najdawniejszych lat²². Pierwsze znane unormowania prawne odnoszące się do imienia stworzył, żyjący dwanaście stuleci przed narodzinami Chrystusa, prawodawca sanskrycki²³. O genezie imion można przeczytać w najstarszych źródłach światowych cywilizacji, na przykład u Sumerów – najdawniejszych mieszkańców Babilonii i Asyrii (ludu nieindoeuropejskiego) – znajdujemy imiona proste, złożone, a nawet będące pełnymi zdaniem, które posiadały określone znaczenia, np. „Turtura” – „Mały”, „Dugga” – „Dobry”, „Su-a-zida” – „Prawa Ręka”, „Emmu-dugga” – „Mój Pan jest dobry”²⁴. Do najważniejszych czynników determinujących powstawanie imion i systemów imienniczych zaliczyć można uwarunkowania kulturowo-religijne i językowe, a podłożem, z którego wyrastały poszczególne zestawy imiennicze, były wierzenia religijne konkretnego plemienia lub grupy plemion (...) ²⁵. Nie można zapominać, o czym szerzej L. Stanek, że osobowość kształtuje się nie tylko pod wpływem cech biologicznych i fizycznych, ale również w trwającym całe życie procesie socjalizacji; jest cechą indywidualną, mającą podłoże kulturowe i dlatego też stanowi swoistą wizytówkę jednostki; rozwija się według określonego wzoru kulturowego, którego osiągnięcie uwarunkowane jest procesem wychowania i samodoskonalenia. Tworzy się wówczas bardzo ważna dla rozwoju kategoria określana jako osobowość społeczna, która ułatwia, wręcz umożliwia relacje jednostki ze społeczeństwem do którego należy, z którego czerpie inspiracje do rozwoju i siłę w trudnych momentach swej

²¹ Więcej: W. M. Hrynicky, *Nadawanie oraz zmiana imion i nazwisk*, Gaskor, Wrocław 2010, passim.

²² Z. Duniewska, *Nadanie i rejestracja imienia – zagadnienia administracyjnoprawne*, [w:] *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane Prof. zw. dr hab. Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej*, Z. Niewiadomski, J. Buczkowski, J. Łukasiewicz, J. Postuszny, J. Stelmasiak (red.), WSAiZ, Przemyśl 2000, s. 165.

²³ J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu i nazwisku. Studium prawne*, Wende i S-ka, Warszawa 1902, s. 4.

²⁴ A. Czajkowska, *Zmiana imion i nazwisk – geneza, komentarz, orzecznictwo, wzory decyzji*, LexisNexis, Warszawa 2007, s. 11-15.

²⁵ B. Tichoniuk, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, WSP, Zielona Góra 2000, s. 14.

egzystencji (...) ²⁶. Tak też imiona kształtowały się zarówno w wierzeniach przedchrześcijańskich, jak i u progu chrześcijaństwa, stając się identyfikatorem w określonym środowisku.

Początkowo samo imię wystarczało do identyfikacji człowieka. Raz, że ludzi nie było tyle co dzisiaj, dwa – ludzie nie przemieszczali się na taką skalę jak obecnie i trzy – tworzyli wąskie grupy plemienne, w których jeden identyfikator wystarczał. Świat europejskiego kręgu cywilizacyjnego przez długie wieki posługiwał się jednym imieniem ²⁷. Częstokroć jednak już w czasach średniowiecza, na wzór starożytny, do imienia dodawano nazwę miejscowości, skąd człowiek pochodził, bądź z którą był związany ²⁸, np. Bernard z Clairvaux ²⁹, Anzelm z Canterbury ³⁰, Gerard z Cremony ³¹ czy Małgorzata z Cortony ³². Szczególnie popularne były też przydomki dla władców i możnych średniowiecznego świata (zarówno pochlebne jak i obraźliwe, ale wskazujące na szczególną cechę noszącego imię), jak np. Karol II Łysy ³³, Ludwik X Kłótniwy ³⁴, Bolesław I Chrobry ³⁵, Bolesław III Krzywousty ³⁶, Bolesław I Okrutny ³⁷, Ryszard I Lwie Serce ³⁸,

²⁶ L. Stanek, *Sport jako element samorealizacji w warunkach zmiany społecznej*, [w:] *Kultura fizyczna a zmiana społeczna*, Z. Dziubiński, P. Rymarczyk (red.), AWF im. J. Piłsudskiego w Warszawie, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014, s. 69.

²⁷ J. Matuszewski, *Polskie nazwiska szlacheckie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Łódź – Wrocław 1975, s. 14.

²⁸ W. M. Hrynicky, *Normatywne aspekty nadawania imion w orzecznictwie sądów administracyjnych*, *Ius Novum* 3/2013, s. 196.

²⁹ Bernard z Clairvaux (1090-1153) – zakonnik cysterski, teolog, filozof, święty kościołów: katolickiego, anglikańskiego i ewangelickiego.

³⁰ Anzelm z Canterbury (1033-1109) – średniowieczny filozof i teolog, twórca scholastyki, święty kościoła rzymskokatolickiego.

³¹ Gerard z Cremony (1114-1187) – średniowieczny tłumacz dzieł arabskich działający w szkole tłumaczy w Toledo.

³² Małgorzata z Cortony (1247-1297) – tercjarka franciszkańska, stygmatyczka, święta kościoła rzymskokatolickiego.

³³ Karol II Łysy – król Franków Zachodnich z dynastii Karolingów w latach 843-877 i Święty Cesarz Rzymski w latach 875-877.

³⁴ Ludwik X Kłótniwy – król Francji z dynastii Kapetyngów w latach 1314-1316.

³⁵ Bolesław I Chrobry – król Polski z dynastii Piastów w latach 992-1025.

³⁶ Bolesław III Krzywousty – książę piastowski, niekoronowany król Polski w latach 1107-1138.

³⁷ Bolesław I Okrutny – książę Czech z dynastii Przemyślidów w latach 935-972.

³⁸ Ryszard I Lwie Serce – król Anglii z dynastii Plantagenetów w latach 1189-1199.

Jan Bez Ziemi³⁹ czy Wład Palownik⁴⁰. Wraz ze wzrostem liczby ludności na świecie, coraz powszechniejszym przemieszczaniem się człowieka, a także w związku z występującym zjawiskiem powtarzalności imion, przestało ono spełniać funkcję identyfikacyjną i zaczęło stawać się jedynie „zawołaczem” w wąskiej grupie społecznej, stanowiącej najbliższe otoczenie użytkownika imienia. To doprowadziło do wykształcenia się nazwiska.

Oprócz impulsów geograficznych i charakterologicznych, nazwiska miały swoje źródła także w zawodach wykonywanych naówczas przez osoby je noszące. Jak wspomina R. Weber na tle kształtowania się nazwisk niemieckich, nazwisko (Zuname) było pierwotnie najczęściej dodawane do imienia (Vorname) jako wyrażenie osobistego stosunku do osoby je noszącej (np. Klein [mały], Groß [duży], Reich [bogaty], Schön [piękny]), określenie pochodzenia (np. Frank [e], Schwab [e]), czy też określenie zajęcia zawodowego (np. Müller [młynarz], Maler [malarz], Schmied [kowal], Weber [tkacz])⁴¹. Śledząc dzisiejsze nazwiska nie tylko niemieckie, ale też polskie zgodzić trzeba się z powyższą tezą. Do najpopularniejszych obecnie nazwisk zarówno niemieckich, jak i polskich zaliczają się te wywodzące się od zawodów czy funkcji społecznych⁴², nazw geograficznych⁴³, imion⁴⁴, przymiotników opisujących

³⁹ Jan Bez Ziemi – król Anglii z dynastii Plantagenetów w latach 1199–1216.

⁴⁰ Wład Palownik – gospodarz Wołoszczyzny z dynastii Basarabów w latach 1448, 1456–1462, 1476.

⁴¹ R. Weber, *Der Name als Rechtsinstitut und der bürgerlich-rechtliche Schutz seines Träger gegen unbefugten Fremdgebrauch*, Habilitationsschrift, Heidelberg 1996, s. 154.

⁴² Przykładowo: Kowalski, Kowalczyk, Kowal, Kowalik (Schmied), Tkacz, Tkaczyk (Weber), Krawiec, Krawczyk (Schneider), Kołodziej, Kołodziejczyk – (Stellmach, Wagner), Młynarski, Młynarz, Młynarczyk (Müller), Piekarski, Piekarz (Backer, Bäcker), Złotnik, Złotecki, Złocki (Goldschmied, Goldmann, Goldman), Sołtys, Sołtysik, Sołtyszek (Schulz, Schultz, Schulze, Schultze), Wójcik, Wójtowicz, Wójcicki (Voigt, Vogt).

⁴³ Przykładowo: Cygan, Czech, Czechowicz, Dąbrowski, Rusek, Rusinek, Kaszuba, Kijowski, Krakowski, Litwin, Litwinowicz, Litwiniec, Mazur, Mazurek, Mazurkiewicz, Madziar, Moskal, Moskaluk, Morawiec, Morawski, Morawiecki, Niemiec, Polak, Polaczek, Poleski, Poleszczuk, Słowacki, Szwed, Szwedowski, Ślązak, Ślęzak, Szlęzak, Turek, Węgrzyn, Węgrzynowicz, Warszawski, Żmuda, Żmudziński.

⁴⁴ Przykładowo: Adamczyk, Adamiec, Bogdanowicz, Bogumiłowicz, Bogusz, Celiński, Dorociński, Filipowicz, Filipek, Grażyński, Jakubowski, Jakubiec, Janowski, Jankowski, Janowicz, Jankowiak, Jasiński, Krzysztofiak, Kazimierczak, Kazimierski, Leonowicz, Leoński, Michalski, Michalik, Michałowski, Michałowicz, Mikołajczak, Mi-

wygląd lub stan⁴⁵, rzeczy pospolitych⁴⁶. W historii zdarzało się także, jak przypomina A. Czajkowska, że zmieniano nazwiska na podstawie wyroków sądowych. W XVI i XVII wieku tak zwane sądy rugowe, działające na wsi i w małych miasteczkach, pozbawiały przestępców ich dotychczasowych nazwisk i jako dodatkową karę nadawano im nazwiska niegodne, najczęściej zbliżone pod względem treści do charakteru popełnionego przestępstwa, np.: Bandzior, Hańba, Kaziród, Oszust, Tyran, Zakała, Szaleniec⁴⁷.

Jak zauważył J. Szreniawski, imię było formą wyjściową kształtowania nazwiska łączącego się z rozwojem społeczno-ustrojowym państwa i będącego elementem identyfikacji prawnej. Do XIII wieku nie występowała potrzeba dokładniejszej identyfikacji osób w dużej grupie społecznej. Jej początki pojawiają się w okresie kształtowania się stanu szlacheckiego⁴⁸. Zdaniem Z. Duniewskiej, nazwisko rozumiane w dzisiejszym znaczeniu (...) zrodziło się w Polsce dopiero w XVI wieku i początkowo spełniało głównie funkcję wartościującą (stąd pierwsze nazwiska pojawiły się w stanie szlacheckim, a dopiero po wielu latach objęły kolejne warstwy społeczne)⁴⁹.

Z czasem nazwisko stało się symbolem przynależności i więzi rodzinnej, ale także identyfikatorem człowieka w szerszej grupie społecznej, na przykład w państwie oraz, co z punktu widzenia bezpieczeństwa personalnego ważne, wyznacznikiem jego tożsamości. Te funkcje naturalnie imię i nazwisko pełnią łącznie. Należy przypomnieć, że koncepcja imienia i nazwiska

kołajski, Pawłowski, Pawelec, Pawlak, Piotrowski, Piotrowicz, Pietrzak, Romański, Romanowicz, Sylwestrzak, Stanisławski, Staszek, Staszak, Teodorowicz, Tomaszewski, Wasilewski, Wojciechowski, Wojciechowicz.

⁴⁵ Przykładowo: Biały, Bielecki, Bieliński, Czarny, Czerny, Czernik, Czernicki, Jasny, Jasnowski, Mały, Malik, Malicki, Małecki, Nowak, Nowakowski, Nowaczyk, Nowicki, Nowotny.

⁴⁶ Przykładowo: Baran, Barańczak, Czajkowski, Dudek, Dudziński, Drozdek, Fajkowski, Grabowski, Grzebiński, Jabłoński, Jaworski, Kot, Kotowicz, Kwiatkowski, Król, Lis, Liszka, Lipka, Lipiński, Lewandowski, Łacki, Malinowski, Olchowski, Olchowicz, Olszewski, Ostrowski, Pieczyński, Ptak, Rybiński, Sikora, Sikorski, Sowa, Wróbel, Wróblewski, Zajac, Żurawski, Żurek.

⁴⁷ A. Czajkowska, *Zmiana... op. cit.* s. 25-26.

⁴⁸ J. Szreniawski, *Nazwisko w świetle uregulowań administracyjnych*, [w:] *Instytucje współczesnego prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, I. Skrzydło-Niżnik (red.), UJ, Kraków 2001, s. 713.

⁴⁹ Z. Duniewska, *Zmiana imion i nazwisk*, [w:] *Materialne prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady*, M. Stahl (red.), Difin, Warszawa 2005, s. 73.

jako podstawowego elementu identyfikacji prawnej człowieka pochodzi dopiero z XVIII w. W jej wykreowaniu ogromną rolę odegrał ruch umysłowy tego okresu i Wielka Rewolucja Francuska. Uznanie przyrodzonych praw człowieka oraz triumf wolności i równości wszystkich wobec prawa wpłynęły istotnie także na kształt prawa (ale i obowiązku) posiadania, używania oraz rejestracji imienia i nazwiska⁵⁰. Od tej pory imię i nazwisko utraciły swój dawny przypadkowy charakter, stały się atrybutem publicznego porządku i z dziedziny zwyczaju i towarzyskiego przywileju przeszły do wspaniałego gmachu prawa i sprawiedliwości⁵¹. Wtedy też pojawiły się pierwsze ograniczenia w zakresie dopuszczalności nadania określonego imienia, na przykład dawny przepis z epoki Wielkiej Rewolucji Francuskiej, obowiązujący we Francji (art. 1 ustawy z 11 germinału roku XI-ego) zezwalał na nadanie dziecku imienia figurującego na kartach historii starożytnej lub w którymkolwiek kalendarzu, co w rezultacie upoważniało do nadania jednego z wielotysięcznego zasobu imion Starego Testamentu i klasycznej Hellady, nawet najbardziej dziwacznych⁵². Na ziemiach polskich usankcjonowanie zasad odnoszących się do obowiązku posiadania i używania nazwiska a także jego dziedziczenia, ochrony i warunków dopuszczalnej zmiany – wprowadziły systemy prawne zaborców, a właściwie systemy prawa austriackiego i pruskiego (dalece bardziej rozwinięte od rosyjskiego). Były to jednak systemy prawne państw obcych.

Dzisiaj nazwisko zdominowało imię. Niewiele osób na świecie może skutecznie posługiwać się wyłącznie imieniem (bądź imionami). Należą do nich ważne osobistości jak papież Franciszek, patriarcha Moskwy i całej Rusi Cyryl, królowa Wielkiej Brytanii Elżbieta II, księżę Walii Karol, gwiazdy show biznesu jak Madonna czy Adele. Jednak najczęściej do identyfikacji człowieka służyć musi zarówno imię (imiona) jak i nazwisko. Co raz częściej dla celów administracyjnych stosuje się także numery identyfikacyjne, jak PESEL. Jednak imienia i nazwiska nic nie jest w stanie zastąpić, a o jego ważność niech świadczy to, że nawet dzieciom martwo urodzonym imię i nazwisko nadaje się⁵³.

⁵⁰ Ibidem

⁵¹ J. Ostroróg-Sadowski, *O imieniu... op. cit.*, s. 4.

⁵² J. Litwin, *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem*, Spółdzielnia Wydawnicza Prawo, Łódź 1949, s. 155.

⁵³ Art. 54 i 55 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (T.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2064).

WPLYW IMION I NAZWISK NA BEZPIECZEŃSTWO CZŁOWIEKA

Kierując się tezą, że imiona i nazwiska człowieka – jako wyrazy jego tożsamości – są nieodzownym elementem bezpieczeństwa personalnego, zbudowanego zarówno na czynnikach środowiskowych, jak i czynnikach *stricte* wewnętrznych za główny cel badawczy wziąć należy motywacje, którymi ludzie kierują się przy wyborze lub zmianie imienia oraz zmianie nazwiska.

Różnorodne czynniki zewnętrzne i wewnętrzne determinują motywację jednostki. Siła poszczególnego motywu oraz taki czy inny zespół motywów wpływają na nasz sposób widzenia świata, na bieg naszych myśli, na działania, które podejmujemy⁵⁴. Motywy, jeśli są dostatecznie silne, mogą mieć rozległy wpływ na działania społeczne oraz na reakcje emocjonalne jednostki⁵⁵. Badania nad motywacją definiować można szeroko jako poszukiwanie (wszelkich) czynników determinujących działania zwierząt i ludzi⁵⁶. Z kolei G. Murphy wiąże motywację z własną naturą człowieka, czyli jego wewnętrzną strukturą⁵⁷.

Motywacje w obszarze nadawania i zmiany imion oraz zmiany nazwisk mogą mieć charakter zarówno wewnętrzny jak i zewnętrzny. Motywacje wewnętrzne w tym obszarze najczęściej silnie korelują z motywacjami zewnętrznymi i często stanowią swoistego rodzaju sprzężenie zwrotne w relacjach tych obu typów motywacji. Relacja ta na tyle może być silna, że czasem nie da się wyraźnie odróżnić motywów wewnętrznych od zewnętrznych, zwłaszcza że jedno i drugie oscylują wokół takich potrzeb jak przynależność, miłość, szacunek, samorealizacja (...). I w tym obszarze właśnie mamy do czynienia z szeroko pojętą potrzebą bezpieczeństwa. Tego bezpieczeństwa o charakterze indywidualnym, subiektywnym, zwanego bezpieczeństwem personalnym.

Jak wskazują badania z lat 2012–2015⁵⁸, czynniki determinujące związek imion i nazwisk człowieka z bezpieczeństwem personalnym, wa-

⁵⁴ E. J. Murray, *Motywacja i uczucia*, PWN, Warszawa 1968, s. 21.

⁵⁵ Ibidem, s. 37.

⁵⁶ P. T. Young, *Motivation and emotion. A survey of the determinants of human and animal activity*, John Wiley & Son, New York 1961, s. 24.

⁵⁷ G. Murphy, *Personality: A biosocial approach to origins and structure*, Harper, New York 1947, s. 991.

⁵⁸ W. M. Hrynicki, *Motywacje w obszarze nadawania i zmiany imion i nazwisk (2012–2015)*, Psychoskok, Katowice – Łódź 2016.

runkowanym zarówno czynnikami środowiskowymi, jak i wewnętrznymi, wiązać należy w szczególności z potrzebą przynależności do grupy, a także częściowo z potrzebą szacunku. Tę pierwszą natomiast przede wszystkim z dobrymi skojarzeniami i akceptacją, względami rodzinnymi i religijnymi.

Wciąż nie doceniamy istotnego znaczenia sąsiedztwa, własnego terytorium, swojego klanu, paczki, bliskich kolegów z pracy i w dużym stopniu zapomnieliśmy o naszych głębokich, zwierzęcych skłonnościach do życia stadnego, do gromadzenia się, przyłączania, przynależności⁵⁹. Ustawodawca konstruując normy prawne z obszaru dopuszczalności nadawania i zmiany imion oraz zmiany nazwisk bierze pod uwagę potrzebę przynależności człowieka do grupy społecznej, a wyrazem tej troski jest choćby zakaz nadawania imion ośmieszających, nieprzyzwoitych czy niepozwalających odróżnić płci⁶⁰ oraz możliwość zmiany imion i nazwisk ośmieszających czy nieliczących z godnością człowieka lub faktycznie używanych⁶¹. Ustawodawca nie zapomniał także o członkach uznanych mniejszości narodowych i etnicznych, którzy mają prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości, w szczególności do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości, przy czym pisownia inna niż łacińska podlega transliteracji⁶².

Z przeprowadzonych badań wynika, że potrzeba przynależności do grupy jest naczelną motywacją w obszarze nadawania imion dzieciom. Podobny wniosek płynie z danych pozyskanych w urzędach stanu cywilnego w obszarze zmian imion. Motywacja ta może mieć zarówno charakter wewnętrzny jak i zewnętrzny, ale najczęściej jest kompilacją obu. W kontekście bezpieczeństwa personalnego na potrzebę przynależności do grupy wpływ mają takie czynniki jak: 1) dobre skojarzenie imienia z otoczeniem (zwłaszcza w przeszłości) i potrzeba akceptacji, 2) tradycja rodzinna i 3) motywacje religijne. Prawie 52% badanych związało wybór imienia dla dziecka z potrzebą akceptacji i dobrymi skojarzenia. Nie-

⁵⁹ A. Masłow, *Motywacja i osobowość*, PWN, Warszawa 2006, s. 68–69.

⁶⁰ Art. 59 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (T.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2064).

⁶¹ Art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (T.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 10).

⁶² Art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (T.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 573 ze zm.).

spełna 11% ze względami rodzinnymi, a prawie 9% ze względami religijnymi⁶³. Dowodem na to są corocznie publikowane zestawienia najpopularniejszych imion dla chłopców i dziewczynek⁶⁴, co wiązać także można z występowaniem społecznego dowodu słuszności⁶⁵, zgodnie z którym człowiek, który nie wie jaka decyzja jest słuszna (prawidłowa) kieruje się tym, co uznaje za słuszne (prawidłowe) grupa ludzi w jego otoczeniu, a czasem nawet jeden inny człowiek. Kierując się tym co słuszne dla otoczenia, a więc korzystając z czynników środowiskowych, człowiek zapewnia sobie bezpieczeństwo w tym otoczeniu. Dalsze badanie wykazało, że dla połowy rodziców kierujących się dobrymi skojarzeniami i potrzebą akceptacji nie ma znaczenia czy imię jest obiektywnie oryginalne (przykładowo *Carmen, Cyprian, Róża, Iga*) czy mniej lub bardziej popularne. Ważne jest, by było akceptowane w środowisku rodziców. W ten sposób eliminuje się potencjalne zagrożenia, a z tymi, jak podkreśla J. Piwowarski, wiąże się stan psychiki i świadomość podmiotu bezpieczeństwa, spowodowane wizją wystąpienia zjawisk uznanych za niekorzystne czy niebezpieczne⁶⁶.

Do podobnych wniosków prowadzą badania związane z przyczynami zmiany imion. Aż 83% badanych urzędów stanu cywilnego wskazało na potrzebę dobre skojarzenia i potrzebę akceptację przy zmianie imion, co obecnie silnie związane jest z zewnętrznymi migracjami ludności. Objawia się to po pierwsze chęcią funkcjonowania w społeczeństwie polskim przez osoby, które niedawno nabyły obywatelstwo polskie, względnie urodziły się za granicą i posiadają podwójne obywatelstwo oraz zamieszkały na stałe w Polsce⁶⁷, po drugie chęcią funkcjonowania w społeczeństwie obcym przez obywatela polskiego, który jeszcze nie nabył obywatelstwa

⁶³ W pozostałym zakresie wskazano na motywacje artystyczne, historyczne i inne.

⁶⁴ Ostatnie za 2016 rok. Dla chłopców kolejno: Antoni, Jakub, Szymon, Jan, Filip, Franciszek, Mikołaj, Aleksander, Kacper, Wojciech. Dla dziewczynek kolejno: Zuzanna, Lena, Julia, Maja, Hanna, Zofia, Amelia, Alicja, Aleksandra, Natalia (<https://mc.gov.pl/aktualnosci/najpopularniejsze-imiona-2016-roku-to-zuzanna-i-antoni>; dostęp 14.02.2017).

⁶⁵ R. Cialdini, *Wywieranie wpływu na ludzi – teoria i praktyka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 1998, s. 12.

⁶⁶ J. Piwowarski, *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, APEIRON, Kraków 2016, s. 32.

⁶⁷ Zmiany np.: Julija na Julia, Nadejda na Nadia, Khalouli na Wojciech, Hien Hoa Le na Hanna, Mykhailo na Michał, Erich na Eryk.

obcego, więc imię może zazwyczaj zmienić wyłącznie według prawa polskiego⁶⁸. Założyć należy, że podobna tendencja dotyczyć będzie nazwisk.

Siły skojarzeń nie sposób bagatelizować. Z. Freud zauważył, że wolne skojarzenia polegają na wypowiedaniu wszystkich treści, które przychodzą na myśl w związku z zadaniem motywem (tematem), nierzadko oderwanym od nurtu głównego. Nie należy krytykować skojarzenia (myśli, która przyszła) jako niezwiązanej z tematem (uznawać za bezsensowną, krępującą, tendencyjną), bowiem kolejno wypowiedane w ten sposób myśli tworzą łańcuch skojarzeniowy⁶⁹. Skojarzenia, zwłaszcza te dobre, są silnie związane z potrzebą przynależności do grupy (i jednocześnie potrzebą akceptacji w grupie), a tym samym zapewnieniem sobie poczucia bezpieczeństwa. Mogą także wiązać się z potrzebą niewyróżniania się w grupie, bowiem człowiek wyalienowany czuje się źle i pragnie akceptacji.

M. Horwitz dowodzi, że przynajmniej niektóre motywy (potrzeby – *needs*) są wytwarzane w środowiskach społecznych⁷⁰. Z kolei J. Reykowski twierdzi, że zachowanie prospołeczne uzależnione jest od tego, czy ludzie dostrzegają, czy też nie dostrzegają korzyść, jaką może im ono przynieść. W wielu wypadkach korzyść taka może być ukryta lub odległa, w wielu innych może nie być jej wcale. Wynikałoby stąd, że dla wytwarzania zachowań prospołecznych trzeba organizować warunki w taki sposób, aby ludziom opłacało się zachowywać prospołecznie, trzeba też wskazywać im na ich potencjalny interes wtedy, gdy nie jest on oczywisty⁷¹.

Badania wskazują, że w przypadku rodziców nadających imię dziecku prawie 11% wskazało kontekst rodzinny (np. tradycję rodzinną). W tym zakresie, podobnie jak w obszarze dobrych skojarzeń wybór ściśle związany jest z poczuciem bezpieczeństwa w danej komórce rodzinnej i poza nią⁷². W aż 55% badanych urzędów stanu cywilnego wskazano na motywy

⁶⁸ Zmiany np.: Jerzy na Georg, Grzegorz na Greg, Marzena na Marlene, Żaneta na Janetta, Lucyna na Lucy, Wojciech na Adalberto, Dżesika na Jessika.

⁶⁹ Więcej: Z. Freud, *O psychoanalizie*, Oficyna Wydawnicza Book Service, Poznań 1992.

⁷⁰ M. Horwitz, *Psychological Needs as a function of social environments*, [w:] L. D. White, *The State of the Social Sciences*, University of Chicago Press, Chicago 1956.

⁷¹ J. Reykowski, *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, PWN, Warszawa 1986, s. 139.

⁷² Przykładowo: Adam – tradycja rodzinna imion rozpoczynających się na literę A, Anna – imię noszone przez babcię, Ewa – powtarzalność imienia w rodzinie, Kamil – tradycja rodzinna polegająca na tym, że imię dla chłopca wybiera ojciec, a dla dziewczynki matka, Kamila – tradycja rodzinna imion rozpoczynających się na literę K.

rodzinne jako dominujące dla zmiany imienia. Były to przykładowo konflikty z bliskimi, adopcja lub piecza zastępcza, złe wspomnienia z dzieciństwa, presja dziadków przy nadaniu imienia potem faktycznie nieużywanego, ostatnia wola zmarłego członka rodziny, brak akceptacji związku homoseksualnego przez członków rodziny. Ta sama tendencja występuje przy zmianie nazwiska i w części te same powody. Dowodzi to tego, że zarówno kontekst środowiskowy jak i wewnętrzny silnie determinuje podejmowane decyzje w badanym obszarze, a tym samym kształtuje bezpieczeństwo personalne. O ile ten pierwszy kontekst daje się zidentyfikować głównie przy wyborze imienia, to ten drugi zdecydowanie większą rolę odgrywa przy zmianach imion i nazwisk.

Od zawsze motywacja religijna przy wyborze imienia dla dziecka, także będąca przejawem potrzeby przynależności do grupy, silnie oddziaływała na rodziców. Badania wykazały jej występowanie w prawie 9% przypadków. Coraz częściej pojawia się ona także przy zmianie imienia – 19% przypadków (i tylko wyjątkowo przy nazwisku). A. Maslow zauważa, że doświadczenie mistyczne, doświadczenie podziwu, zachwytu, zdumienia, tajemniczości, admiracji – to subiektywnie bogate doświadczenie tego samego, biernego, estetycznego rodzaju, które tak silnie oddziałują na organizm, przenikając go jak muzyka. Są to także doświadczenia dla samych doświadczeń, raczej fundamentalne niż instrumentalne, niezmiennające w ogóle świata zewnętrznego⁷³. Jednocześnie motywacje religijne mogą być stymulowane zewnętrznie (poprzez obrazy i wzorce narzucane przez religie i wyznania).

Potrzeba przynależności do wspólnoty religijnej, z którą utożsamia się człowiek jest istotną potrzebą także dla bezpieczeństwa personalnego. Badani rodzice nadający dziecku imię wskazali ciekawe przejawy tej potrzeby, np.: odniesienia do świętych kościoła rzymskokatolickiego (św. Antoniego, św. Jerzego, św. Łucji), papieży (trzech ostatnich: Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka), archanioła Michała, Matki Bożej, a nawet biskupa diecezji katowickiej (Wiktora). Z kolei w obszarze zmiany imienia z przyczyn religijnych badania wykazały wyjście poza obręb chrześcijaństwa i istotny wpływ islamu⁷⁴ oraz częściowo judaizmu⁷⁵. Należy wspomnieć, że na wpływ stosunkowo wysokiego wyniku dla motywacji

⁷³ A. Maslow, *Motywacja... op. cit.*, s. 135.

⁷⁴ Przykładowo: Marek na Malik, Edyta na Sarah, Agata na Zanib, Karolina na Aligah.

⁷⁵ Przykładowo: Piotr na Eliezer, Stefan na Aron.

religijnej przy zmianie imienia miały też zwyczajnie niezgodności między świeckimi aktami stanu cywilnego a kościelnymi księgami metrykalnymi. Jednak potrzeba przynależności do grupy w badanym obszarze (ujawniona szczególnie przy wyborze imienia) pojawia się tuż obok wewnętrznych potrzeb wyrażających przeżycia o charakterze mistycznym (duchowym, emocjonalnym), a nawet będące przejawem kryzysu duchowego. Taka osoba może być bombardowana swoimi wewnętrznymi doświadczeniami, kiedy zaczyna kwestionować swoje dotychczasowe wierzenia (...), może przeżywać trudności z postrzeganiem wewnętrznej rzeczywistości, rozróżnianiem swojej subiektywnej wizji świata ze światem realnym oraz z doświadczeniem jego fizyczności⁷⁶. Ten drugi obszar identyfikowany jest zwłaszcza przy zmianach imienia lub nazwiska.

Dla zmiany imion szczególne znaczenie, jak wykazały badania, ma także potrzeba szacunku. Jak twierdzi A. Maslow, zaspokojenie potrzeby szacunku dla siebie prowadzi do poczucia pewności siebie, własnej wartości, siły, zdolności i kompetencji, do poczucia, że jest się pożytecznym i potrzebnym w świecie. Udaremnienie zaspokojenia tych potrzeb wywołuje uczucia niższości, słabości i bezradności, które z kolei prowadzą albo do ogólnego zniechęcenia, albo do tendencji kompensacyjnych lub neurotycznych⁷⁷.

Poczucie własnej wartości jest złożoną i zarazem dynamiczną strukturą psychiczną, ewoluującą w biegu życia pod wpływem doświadczeń, a także dzięki naturalnym przeobrażeniom dokonującym się w sferze poznawczej i w miarę ujawniania się potrzeb wyższych (...)⁷⁸. Najbardziej stabilne, a zatem najzdrowsze poczucie własnej wartości bazuje na zasłużonym szacunku ze strony innych ludzi, a nie na powierzchownej sławie czy rozgłosie i nieuzasadnionych pochlebstwach. Jak się okazuje, potrzeba szacunku i poczucie własnej wartości są ważną motywacją w obszarze zmiany imion. Zwłaszcza w tych przypadkach kiedy człowiek nie akceptuje jakiejś części siebie i ten brak akceptacji utożsamiany jest w jakimś

⁷⁶ C. A. Mizia, *Wsparcie emocjonalne jako część zintegrowanego systemu interwencji kryzysowej w Republice Czeskiej*, [w:] *Etyczne konteksty komunikowania społecznego a bezpieczeństwo personalne i zbiorowe*, W. J. Maliszewski, K. Czerwiński (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011, s. 159.

⁷⁷ A. Maslow, *Motywacja... op. cit.*, s. 70.

⁷⁸ M. M. Straś-Romanowska, *Od samooceny do poczucia godności. Spojrzenie na problem ustosunkowania do własnej osoby z perspektywy psychologii biegu życia*, [w:] *Motywacje umysłu*, A. Kolańczyk, B. Wojciszke (red.), Smak Słowa, Sopot 2010, s. 135.

stopniu z noszonym imieniem. W prowadzonych w urzędach stanu cywilnego badaniach w stosunkowo wielu przypadkach (89%) ujawniono wysoką potrzebę akceptacji samego siebie (przez szacunek i poczucie wartości) jako motywację zmiany. Należy podkreślić, że potrzeba szacunku, szczególnie determinowana czynnikami odśrodkowymi (samo-poczucie, emocje, etc.) silnie buduje bezpieczeństwo personalne poprzez poczucie tego bezpieczeństwa. Dowodzą tego przykłady zarówno czynników *stricte* odśrodkowych, takich jak: brak wewnętrznej identyfikacji z imieniem, silna integracja psychiczna z innym imieniem, obawa przed zemstą, chęć rozpoczęcia nowego życia poprzez zmianę imienia, odczucie przestarzałości (staromodności) imienia, wewnętrzne przeświadczenie o kojarzeniu imienia ze zwierzęciem, zbyt duża oryginalność imienia, jak i czynniki środowiskowe, takie jak: żarty otoczenia, nietypowość imienia, mylenie z inną płcią, skojarzenie z terroryzmem, utrudnienie relacji społecznych z uwagi na udużnione brzmienie imienia. Potrzeba szacunku jest także silnym motywatorem zmiany nazwisk. Dotyczy to w szczególności nazwisk ośmieszających lub nieliczących z godnością człowieka (np.: Bździuch, Cipiński, Fiutowski, Kuśka, Krzywy, Odrobina, Pączek, Rzygadło (wzgl. Żygadło), Skwara, Szaleniec, Szatan, Zadek), jednak nie tylko. Znaczna część wniosków dotyczących zmiany nazwiska powiela te same argumenty determinowane potrzebą szacunku, co wnioski o zmianę imienia.

KONKLUZJE

Jednym z podstawowych dążeń człowieka jest uzyskanie jak najwyższego poziomu osobistego szczęścia. Potrzeba ta jest realizowana na różne sposoby w zależności od predyspozycji osobowościowych, etapu życia czy specyficznego dla jednostki doświadczenia. Na gruncie psychologii bardzo wiele badań poświęcono uwarunkowaniom szczęścia. Kategorie, które scalają badania w tym obszarze to jakość życia, dobrostan czy zadowolenie z życia. Oznaczają one pozytywną postawę względem swojego życia i siebie, realizację cenionych wartości, radość życia, przewagę doznań pozytywnych nad negatywnymi⁷⁹.

⁷⁹ K. Biegańska, A. Falkowski, *Jakość życia przedsiębiorców. Wyznaczniki podmiotowe i sytuacyjne* [w:] *Psychologiczne uwarunkowania zachowań ekonomicznych. Przedsiębiorczość – Pieniądże – Konsumpcja*, M. Goszczyńska, M. Górnik-Durose (red.), Difin, Warszawa 2010, s. 37-38.

Na gruncie tego dążenia ważne jest bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa, jako kategorie wyjściowe do osiągnięcia szczęścia. Bezpieczeństwo musi być zatem rozpatrywane zarówno w znaczeniu negatywnym, jak i pozytywnym. To drugie znaczenie determinowane jest z kolei identyfikacją pojęcia bezpieczeństwa personalnego, opartego o subiektywny wymiar punktu odniesienia. Należy przy tym pamiętać, że bezpieczeństwo personalne ściśle warunkowane jest nie tylko czynnikami środowiskowymi, ale wewnętrznymi, takimi jak duchowe, psychiczne, emocjonalne, intuicyjne, a nawet zdrowotne.

Przeprowadzone badania na gruncie wyboru dla dziecka imienia oraz motywów zmiany imienia lub nazwiska wskazują na istotny wpływ zarówno czynników środowiskowych, jak i *stricte* wewnętrznych na budowę bezpieczeństwa personalnego w tym obszarze. Do czynników środowiskowych zaliczyć można w szczególności potrzebę przynależności do grupy opartą na dobrych skojarzeniach i akceptacji. Właściwie dobre skojarzenia (występujące u ponad połowy badanych w przypadku nadania imienia i ponad 80% w przypadku zmian) determinują decyzję o wyborze lub zmianie. To przesądza o tym jak istotnymi elementami dla samego bezpieczeństwa personalnego są imiona i nazwiska. Z punktu widzenia podmiotu dokonującego wyboru lub zmiany najistotniejszą kwestią jest zazwyczaj fakt zaakceptowania tego przez innych.

Natomiast do czynników zarówno środowiskowych, jak i wewnętrznych, związanych z przeżyciami duchowymi, emocjami, stanem psychicznym zaliczyć trzeba motywy religijne, rodzinne i potrzebę szacunku (uznania). Kierując się motywami religijnymi i rodzinnymi wybierający imię dla dziecka czy zmieniający imię (nazwisko) wyrażają nie tylko chęć utwierdzenia swego istnienia w określonej wspólnotcie religijnej czy rodzinie, ale także często przeżywają swoistego rodzaju przeżycia mistyczne wyrażające swój stosunek (głęboko zakorzeniony w myślach i emocjach) do danego imienia (nazwiska) czy samej potrzeby zmiany. Ten pierwszy powód, którego źródłem są zazwyczaj czynniki środowiskowe uwidacznia się najczęściej przy wyborze imienia dla dziecka. Z kolei drugi, będący przejawem przeżyć o charakterze wewnętrznym, w tym także mistycznym, daje się identyfikować zazwyczaj przy zmianach imion lub zmianach nazwisk.

Swoistego rodzaju drogowskazem dla bezpieczeństwa personalnego w badanym obszarze jest także potrzeba szacunku (uznania), identyfiko-

wana szczególnie przy zmianach imion lub zmianach nazwisk. W prawie aż 90% badanych przypadków zmian wskazano na potrzebę akceptacji, która w tym samym stopniu determinowana jest kontekstem środowiskowym, jak i potrzebami wewnętrznymi (duchowymi). Analizując poszczególne przypadki dochodzi się do wniosku, że szczególnie ten kontekst duchowy ma niebagatelny wpływ na podejmowane decyzje.

Rekapitulując stwierdzić należy, że imiona i nazwiska są ważnym wyznacznikiem oraz elementem pojęcia bezpieczeństwa personalnego. Zarówno proces nadawania imion jak i zmiany imion lub nazwisk człowieka związany jest z wymiarem subiektywnym bezpieczeństwa. Podkreślenia wymaga, że zarówno czynniki środowiskowe (intencjonalne i nieintencjonalne), jak i *stricte* wewnętrzne (duchowe, emocjonalne, mistyczne) mają istotny wpływ na podejmowane decyzje o wyborze lub zmianie. Często te czynniki występują jednocześnie, stanowiąc swoistego rodzaju implikację wzajemnie przenikających się przyczyn. We współczesnym społeczeństwie człowiek, nawet posługując się numerami typu PESEL, nie może istnieć bez imienia i nazwiska, które silnie wyznaczają jego tożsamość. Zatem podejmowane decyzje w tym obszarze świadczą o silnym wpływie imion i nazwisk na bezpieczeństwo personalne.

BIBLIOGRAFIA

1. Cialdini R., *Wywieranie wpływu na ludzi – teoria i praktyka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 1998;
2. Cieślarczyk M., *Niektóre psychospołeczne aspekty bezpieczeństwa, wyzwania, szans i zagrożeń*, Zeszyty Naukowe AON nr 2/1999;
3. Czajkowska A., *Zmiana imion i nazwisk – geneza, komentarz, orzecznictwo, wzory decyzji*, LexisNexis, Warszawa 2007;
4. Drabik K., *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne*, AON, Warszawa 2013;
5. Dziubiński Z., Rymarczyk P. (red.), *Kultura fizyczna a zmiana społeczna*, AWF im. J. Piłsudskiego w Warszawie, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014;
6. Freud Z., *O psychoanalizie*, Oficyna Wydawnicza Book Service, Poznań 1992;
7. Gierszewski J., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys systemu*, Difin, Warszawa 2013;

8. Goszczyńska M., Górnik-Durose M. (red.), *Psychologiczne uwarunkowania zachowań ekonomicznych. Przedsiębiorczość – Pieniądze – Konsumpcja*, Difin, Warszawa 2010;
9. Grabińska T., Kuźniar Z. (red.), *Bezpieczeństwo personalne a bezpieczeństwo strukturalne III. Czynniki antropologiczne i społeczne bezpieczeństwa personalnego*, Wyższa Szkoła Oficerska Wojska Lądowych, Wrocław 2015;
10. Hrynicky W. M., *Motywacje w obszarze nadawania i zmiany imion i nazwisk (2012–2015)*, Psychoskok, Katowice – Łódź 2016;
11. Hrynicky W. M., *Nadawanie oraz zmiana imion i nazwisk*, Gaskor, Wrocław 2010;
12. Hrynicky W. M., *Normatywne aspekty nadawania imion w orzecznictwie sądów administracyjnych*, Ius Novum 3/2013;
13. Hrynicky W. M., *Ochrona byłych nazistowskich obozów zagłady w aspekcie zagadnienia bezpieczeństwa kulturowego*, Acta Pomerania nr 5/2014;
14. Hrynicky W. M., *Potrzeba działań na rzecz bezpieczeństwa kulturowego w aspekcie jego współczesnych zagrożeń*, Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje, nr 20/2015;
15. Kanarski L., Rokicki B., Świniarski J. (red.), *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne wobec wyzwań współczesnego świata. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej 21 października 1999 roku*, AON, Warszawa 2000;
16. Kitler w., *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, MON, Warszawa 2002;
17. Kolańczyk K., Wojciszke B. (red.), *Motywacje umysłu*, Smak Słowa, Sopot 2010;
18. Koziej S., *Bezpieczeństwo – istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, Bezpieczeństwo Narodowe nr 2/18/2011;
19. Koziński J., *Koncepcja transgresyjna człowieka – analiza psychologiczna*, PWN, Warszawa 1987;
20. Litwin J., *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem*, Spółdzielnia Wydawnicza Prawo, Łódź 1949;
21. Maliszewski W. J., Czerwiński K. (red.), *Etyczne konteksty komunikowania społecznego a bezpieczeństwo personalne i zbiorowe*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011;
22. Maslow A., *Motywacja i osobowość*, PWN, Warszawa 2006;

23. Matuszewski J., *Polskie nazwiska szlacheckie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Łódź – Wrocław 1975;
24. Murray E. J., *Motywacja i uczucia*, PWN, Warszawa 1968;
25. Murphy G., *Personality: A biosocial approach to origins and structure*, Harper, New York 1947;
26. Niewiadomski Z., Buczkowski J., Łukasiewicz J., Pośluszny J., Stelmasiak J. (red.), *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane Prof. zw. dr hab. Janowi Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej*, WSAiZ, Przemyśl 2000;
27. Ostroróg-Sadowski J., *O imieniu i nazwisku. Studium prawne*, Wende i S-ka, Warszawa 1902;
28. Piwowarski J., *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, APEIRON, Kraków 2016;
29. Piwowarski J., *Fenomen bezpieczeństwa*, Cracow Research Institute for Security & Defence APEIRON, Kraków 2014;
30. Prońko J., *Bezpieczeństwo państwa – zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, WSA, Bielsko-Biała 2007;
31. Reykowski J., *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, PWN, Warszawa 1986;
32. Rosa R. (red.), *Filozofia bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego*, Warszawa 1993;
33. Skrzydło-Niznik I. (red.), *Instytucje współczesnego prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa Profesora zw. dra hab. Józefa Filipka*, UJ, Kraków 2001;
34. Stahl M. (red.), *Materialne prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady*, Difin, Warszawa 2005;
35. Stańczyk J., *Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa*, ISP PAN, Warszawa 1996;
36. Sulowski S. Brzeziński M. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – wybrane zagadnienia*, Elipsa, Warszawa 2009;
37. Tichoniuk B., *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, WSP, Zielona Góra 2000;
38. Urban A., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009;
39. Weber R., *Der Name als Rechtsinstitut und der bürgerlich-rechtliche Schutz seines Träger gegen unbefugten Fremdgebrauch*, Habilitationsschrift, Heidelberg 1996;

40. White L. D., *The State of the Social Sciences*, University of Chicago Press, Chicago 1956;
41. Young P. T., *Motivation and emotion. A survey of the determinants of human and animal activity*, John Wiley & Son, New York 1961;
42. Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego*, Scholar, Warszawa 2007.

Netografia

43. www.mc.gov.pl
44. www.sejm.gov.pl

Wojciech M. Hrynicky, dr n. prawnych – wykładowca na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, kierujący Oddziałem Kontroli Wewnętrznej i Przeciwdziałania Korupcji w Izbie Skarbowej w Katowicach, znawca tematu prawnej dopuszczalności nadawania oraz zmiany imion i nazwisk, a także zagadnień bezpieczeństwa publicznego i kulturowego, autor licznych publikacji z tych obszarów badawczych. E-mail: wojciech.hrynicky@onet.pl

CITE THIS ARTICLE AS:

W.M. Hrynicky, *Imiona i nazwisk a człowieka jako elementy bezpieczeństwa personalnego*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2017, no 27, p. 89-114, DOI: 10.24356/KB/27/3.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2017 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow